

BARTHA GUSZTÁV

SAJGÁS

Harmadik fejezet

Elszökni hazulról, kilépni a nemszeretem napok szorításából – fárasztó dolog.

Félálomban lekökad az ember feje, ültében úgy hat, mintha a köldökét bővölné; mihamarabb – azonnal, ha lehet! – szeretné magát elszakítani az őt körülvevő valóságtól. Az álom nem tud várni, elég egy hangos szó, helyén fészkelődő, bőröndjeit féltő padszomszéd, és az álomra vágyó felriad, készpénznek vett képzetét vesztítve próbál rájönni, hol is van egyáltalán. Aztán váratlanul a zsebéhez kap, megtapogatja féltve őrzött iratait, pénztárcáját, s érdekes mód, megnyugvás helyett a láncról szabadultak riadt nézésével pillog körbe, ahogy Valló Péter is tette.

Miért nem hagyják békén; aludni néhány perceskét? Nehéz, átkozottul nehéz az ébrenlét! Ha nem ébresztgetnék, igazoltatnék lépten-nyomon a milicisták, zargatnék fel ültéből a várótermekbe négyóránként besorakozó fekete köpenyes, gumikötényes takarítónők – akkor sincs nyugta az embernek. Ha nem ők: pirog- és vodkaárusok, jegyüzérek, éneklő koldusok köröznék a váróterem padsorai között. Undokabbak, mint a zsulikok – a hatalmas állomásépület méretes ablakainak előterét állták körbe, részeg, kizsebelhető utasokra lesve –, mert a pénzeden kívül az álmodat is elkívánják.

A kialvatlanság tépelődésre ítélte Valló Pétert az odesszai indóház emeleti várótermében, az meg bosszúságra, hogy nem és nem tudta kiverni a fejéből tyotya Kátya zugkvártélyának rémképeit: rökönös fal, agyonmosott ágynemű, bili az ágy alatt... Hogy tudott odaadni a vénasszonynak 25 rubelt a... semmiért?! Istenem, 25 rubelt! Hogy fél órát kelljen kutyagolnia az első trolimegállóig; egy sodronya nyúlt vaságyban alhasson; három estén keresztül hallgathassa dicsekvésben megőszült szállásadónője unalmas duruzsolását arról, hány fasisztát... a német megszállás idején... Hogy mit tett velük – kérdés maradt Péterben. Mint ahogy az is kérdőjel után kiáltott, miért nem tudja elképzelni a vénasszonyt, se a városvégi, egyenkerítéses házikót. Mert sem a korhadt léckerítés, sem a porszürke, hámló vakolatú ház emlékképe nem akaródzott elé ötleni. Tyotya Kátyából is csupán az a mozdulat, amivel lecsapott a feléje nyújtott huszonötösre. Ahogy vincellér Etelka, a borpancsolós Etelka szokott fizetésnapokon a hitelbe elhordott bor árára. Ugyanazzal a mohósággal, kapzsiságot leplező üres locsogással.

„Hát igen – szúrta a szót fogai között Valló Péter –, a vén szípirtyók mindenütt egyformák.”

Valójában: hálásnak kellett volna lennie, hogy tyotya Kátyával hozta össze a sors. Mikor leszállt a vonatról az odesszai pályaudvaron, és a végét nem látni peronon végre bejutott az állomásépületbe, még senkit nem ismert. A tengert akarta látni, de azonnal, nem besodródni a tömeggel a jegypénztárakat magába foglaló hatalmas csarnokba, ahol az utazóközönség pillanatok alatt hosszú sorokba rendeződött a pénztárak ablakai előtt.

„Miért csinálják?” – kérdezte magát Valló Péter. Kevéske orosz nyelvtudása csak arra volt elég, hogy megértse a kérdéseket, válaszolni... Válaszolni aligság tudott, a magának feltett kérdésekre – mióta eljött (nem elszökött!) hazulról – főleg nem. Hát folyton figyelt, állandóan alkalmazkodott. Nem tehetett mást. Ha jövevénynek akart látszani a városban, nem szökevénynek: semmi kivétnivalót nem találhatott abban, hogy – leutazott jegyét lobogtatva – maga is beálljon az egyik sorba.

Tizenöt rubeljébe került a Beregszászig szóló, december 31-ére kiállított vonatjegy. Hogy miért kell három hét múlva hazautaznia, azt azután értette meg Valló Péter, mikor a tömegből kikászálódva, a teremben föl-alá kerengő szürke fejkendős bábuskák egyike karon fogta, és a „pomeskánnyá” szót ismételve az információs iroda üvegablaka elé kísért. Ott egy nagyon szőke hajú és tengerzöld szemű fiatal lány (asszony?) elkérte frissiben váltott vonatjegyét, el a három hónapja ünnepélyes keretek között kézhez kapott személyigazolványát. Miután bevezette Péter adatait az íróasztalán lévő vastag könyvbe, két rubel ellenében adott egy cédulát. A cetlin, gyöngybetűkkel, a karját egy pillanatra el nem engedő, mindvégig együttérzően bólogató öregasszony neve, laccíme volt olvasható. Valló Péter megértette, hogyne értette volna meg a procedúra értelmét, s már azon sem csodálkozott, hogy újdonsült ismerőse, leendő szállásadónője, név szerint tyotya Kátya, taxit fogadott a hazaútra. Hogy mehettek volna trolibuszon is, és akkor tíz kopejka, nem öt rubel lett volna az utazás tarifája, azzal Péter akkor mit sem törődött. Teljesen lefoglalta önnön hiúsága. Ízlett neki a páváskodás. Tetszett a módja, ahogy az öregasszony megbámulta szűk szárú, márkás farmernadrágját; cipzáros, barna színű bőrujjasát; sokzsebes, vállszíjas, fekete műbőrtáskáját – meg még, mit is?...

Egyedül a tenger látványa töltötte el borzongással Valló Péter lelkét. Ügyet sem vetett a börtöncellának beillő szoba sivárságára – vaságy, kisszekrény, fali fogas, billegő asztal székekkel –, kíváncsiságtól hajtva rohant a három napra kibérelt szállás kétszárnyas ablakához. Onnan bámulta szájtátva, meg nem unva a látóhatár alól előbukó, barnászöld színben hullámozó víz látványát. Először állt szemben a tengerrel; érezte szájában a tajtékcsipkéző szél sós ízét, mikor déltájt – kissé bátoratlanul – lesétált a meredeken alábukó part szélére. Ott és akkor belátta, igazat adott Jucinak: valóban, a tenger irigyen

morgó, mogorván hullámzó, szemhatártágító hatalmas víztömeg – nem egy lavór víz, pálmafákkal.

Második napját töltötte a vasútállomáson, és úgy vélte, nincs kire, mire há-lával visszaemlékeznie. Holott sok emberrel összehozta sorsa az Odesszában eltöltött majd három hét alatt. Az időjárás is kegyes volt hozzá – december dacára nem küldött kemény fagyokat; öltöztette fehérbe a kikötővárost. Hol eső pöszmötölésére, hol hajókürtös ködös reggelekre ébredt. Nyakóc öltözetét a tenger felől fúvó szél sem tette igazán próbára. A városban egymást érték az üzletek, a gyorsétteremnek álcázott matrózkocsmák – volt hová behúzódnia. Már megérkezése másnapján havijegyet váltott (három rubel ellenében akár naponta beutazhatta a várost trolibuszon, villamoson), s ha nagyon akarja: apróra megfigyelhette és megérthette volna a város szembeszökő idegen-ségének mibenlétét. Hogy a hatalmas, égbe szökő házak sunyin hunyorgó ablakszemeikkel bérlakásokat, hivatalokat, üzleteket kell hogy jelentsenek a letelepedni szándékozó idegen számára, nem látványos, megbámulni való díszleteket, ha nem akar nagyot csalódnia.

Valló Pétert azonban nemcsak a járművek ablakai gátolták a látottak, tapasztaltak megértésében, maga is egy sajátos, pénzzel bélelt üvegbura alatt járt-kélt Odesszában hetekig. Se ő nem léphetett ki alóla, se hozzá nem kopogtathatott be a valóság. Szállodában lakott (napi 3 rubel 50 kopejkáért), étkezdékben étkezett; esténként fürdőkádban fürdött, gyomrának ráksalá-tával kedveskedett, pohár vörös borral: reggel, délben, este. Nem volt tőle idegen az ital, mint ahogy a cigaretta sem. (Utóbbiból a Kosmosz márkáját kedvelte.) Élvezte az étkezdei asztalra kitett, borsos árba kerülő cigaretta kék dobozára vetett irigykedő pillantásokat, aminek okán a vendégek őt magát is jól megbámulták.

„Hát igen – kényeztette magát a gondolattal –, mi fejlettebbek va-gyunk.”

Hogy ki az a mi, azon nem töprengett el, mint ahogy hagymázas gógjének okát se firtatta. Még pénze fogytán sem, pedig akkor már sok mindenre gondolt, de legfőképp tyotya Kátya kapzsiságára (25 rubelből egy hétig ellakhatott volna a tengerparti sétányon álló turistaszállóban). Csoda, hogy az a kérdés fel sem ötlött benne – mi történhetett volna, ha nem az öregasszonnyal hozza össze a sors első nap, hanem egy kivertebb, mindenre kész szélhámossal?

Bár – csalóka dolog a tudatosság. Valló Péternek talán az volt a szerencséje mindvégig, hogy attól a pillanattól fogva, amint magához vette a sifonérből az ágynemű közé rejtett 480 rubelt, az eladott hízóért kapott pénzt – nemigen volt benne része. Gyerekes daccal vágott neki egyik vasárnap este a világnak – maga sem tudta hová, pontosan miért. Elindult. Ment. A főúton már szapo-rázta a lépkeit. A szomszéd falu vasútállomására futva érkezett, s majdnem a pénztárnál hagyta válltáskáját a váltás fehérneművel, zoknival.

A kisvárosi állomáson tíz percet állt a vonat, s ott sem azért szállt le a személyvonatról – amelyre a végállomásig, Lembergig váltott jegyet –, hogy bevárja a visszainduló, fapados munkásvonatot. Nem, semmit nem akart jóvátenni, helyette két üveg bort vásárolt az indóház nagy ricsajú vendéglőjében, s azzal az elhatározással kapaszkodott vissza a vonatára, hogy soha többé nem fújja meg a szél a haját szülőfalujában.

Vállig érő, aljban göndörödő haja nőtt Juci halála óta; indulatait se metszette tőre az azóta eltelt majd egy esztendő alatt senki: burjánzott rendesen. Nem csoda, hogy nem lelte a helyét, folyvást békétlenkedett. Haragban volt Jancsi bácsival, csonkos Bélával, Kati mamára is megorrolt – szándékosan kereste a bajt magának. Jancsi bácsi legalábbis erre a véleményre hajlott, míg csonkos Béla a mértéktelen csajozással indokolta Péter sarokvasból való kifordulását. Kati mama viszont a rossz cimborákban látta unokája megrontóit.

Ebben maradtak – a fiút megrontották.

Ki gondolta volna, ki, hogy eljön a nap, amikor Valló Pétert ölben kell hazavinni a kocsmából? Senki. Azt sem, hogy nevéből lesz hangos a falu egy-egy hétvégi táncmulatság után: ezzel az illetővel kötekedett, amazzal verekedett. A kétes dicsőséget, ráadásul, tetézte az a tény, hogy nem akadt ember, aki a vékonydongájú, mélabús tekintetű suhancból első látásra kinézte volna mindazt a rosszat, amit neki tulajdonított a falu szája. Kivéve Ágnes nénét, aki már akkor megmondta... Még akkor, amikor Marton Boris időnap előtt odaadta a lányságát egy... senkiházinak, hogy százszor megsirassa még azt a... bizonyos éjszakát.

Egy könnyecsepp nem sok, Valló Boris annyit sem ejtett. „Majd kinövi, ahogy az apja kinötte” – vonta meg a vállát, ha ismerősei felhánytorgatták előtte fia viselt dolgaiat. „A vér nem válik vízzé” –vigasztalta magát titokban, aztán dúlt-fúlt mérgében, mert nagy dolog ám az irigység!...

– Irigylük a népek, hogy boldogulunk valamire – magyarázta urának az ágyban, lefekvés után –, azért költik rá a pletykát.

Id. Valló Péter olykor inkább felpofozni, jól elagyabugyálni szerette volna a fiát, hogy megtanulja, mit szabad, mit nem. De asszonya olyankor szorosabbban simult hozzá, kedvére valóbban duruzsolt:

– Tudnak róla, Ágnes néneje telekürtölte a falut, hogy nyáron átfeded, két szobával kitoldod a házat, új fásszint, disznóólt, betongödrös vécét építsz, felvállaltatad Bakosnál a vaskaput, kerítést – hogyne enné a lúg a nyakukat! Gondold el, ha a Tóthék udvarán látnánk glédában állni a sok téglát, faanyagot, vagy a három hízót a disznóól karámjában – különbek lennénk? Ott csipnénk beléjük, ahol érnénk!

– Én nem! – tiltakozott id. Valló, s óvatosan ráfordult asszonyára. Az új, lehajtható támlájú rekamié nagyot nyikordult kettejük súlya alatt.

– Te nem – szisszent föl Vallóné. – Mondjam, ne mondjam? – lihegte kisvártatva; hagyta, hogy ura a feneke alá gyűrje a kispárnát, csak aztán szólalt meg újra: – Tóthné azt... terjeszti... Tóled... tanulta...

– Rohadt kurvája!... – húzta a szót, adta hozzá az érzést id. Valló, s asszonya elalélt a gyönyörűségtől.

...Valló Péter nem tudta elfelejteni a rekamié rugóinak nyikorgásával kísért kejes sóhajokat, jajokat. Hiába választotta el fekhelyét szülei szobájától a konyhafal, a megborzongató hangok velejéig hatoltak, harmadnapig a fülében csengtek. Kísértették az iskolában, úzték-hajtották odahaza; hol a vécében, hol a ház padján, a kémény mögé húzódva segített magán, siettetett bal kezével az önkielégülést. Hogy miért mindig a bal kezét használta, azon nem volt ideje töprengeni – napjainak minden szabad percében Katica járt az eszében. Őt akarta, kívánta; képzeletében levetkezette, le a szemérmelenségig mindannyiszor, s csak ölelte és csókolta, mindkét kezével beletúrt hosszú, szőke hajába – még a Lembergbe tartó vonaton is. A megivott üveg bor, a vonatkerekek egyhangú kattogása hamar a vágyott álomba ringatta, holott...

Hát igen, az órákői szünetekben körbeudvarolt, az iskola után hazahazakísért Katicája – megsalta! Valló Péter ihletett ábrándjai rögvest szerte-fosztak, mikor, a Juci temetése utáni harmadik héten az iskola folyosóján utolérte a hír: szerelmének komoly udvarlója akadt.

„Tanult ember, aki majd állatorvosnét, hegyes-begyes dámát csinál belőle” – heccelték a haverjai, vágták szavaikkal az eret Péteren. Nem csoda, hogy elfolyt a reménye az utolsó csöppig – soha, de soha nem lehet övé Katica!

A hó elolvadt, jött a május, aztán a nyár, s épült, szépült a ház, a porta, de Valló Péter csak tettetni tudta a körülöttük való serénykedést. Nem a Janikával közös téglasaroglyázás, malterkeverés fárasztotta el estére. Nem. Legtöbb erejébe a porhintés került, amivel el akarta hitetni id. Vallóval és Vallónéval; Kati mamával és Ágnes nénével; Jancsi bácsival és csonkos Bélával, no és a világgal, hogy egyéb vágya sincs, csak a megígért különszoba. Egyedül a kutyáját, Ducskót nem tudta becsapni; elég volt munka közben az állatra néznie, hogy lássa saját sajtó valóját. S nem volt orvossága, még az sem jelentett gyógyírt, hogy az utcabeli Balogék istállópadján újra együtt hancúrozhatott a szénán Balog Szilvivel. Kezdetben megpróbálták visszaidézni a hajdan volt nyarak papás-mamás játékát, azzal a különbséggel, hogy a veszekedések és a pofozkodások helyett egymás testével voltak elfoglalva; simogatások és puszik, a másikat elámitandó nagy nyögdecselek közepette terveztek el a három gyereket – két fiút, egy lányt. A folytatásban Szilvi mind sürvebben lehunyta a szemét, sóhajai mind valódibbnak tűntek, míg egy vasárnap dél-

után aztán szétnyitotta mindaddig összeszorítva tartott combjait – annyira, de annyira szeretete volna a három gyereket: azonnal.

Mindhiába! Valló Péter kudarcot vallott. Maga magán állt bosszút a nagy akarással: ő majd megmutatja, bebizonyítja Katicának, hogy... boldogul nélküle – lesz, ami lesz! Semmi nem lett. Ráadásul, nem okolhatta a viláosságot, tagadhatta le az ólpad hús félhomályát, se a félelmére nem hivatkozhatott. Idegen nem leshette meg őket, mert padlásra mentükben felhúzták maguk után a létrát. Maradt a káromkodás, azzal kellett beérnie Balog Szilvinek. Péternek a döbbenettel, mert lefekvés után hiába próbálkozott, cserélte bal kezét a jobbra a paplan alatt, nem sikerült lelket ráznia lankatag férfiúságába. Másnap éjszaka sem, pedig erősen elképzelte, gondolatban egy pucérnős kártyalapon látott fura pózban tette magáévá a leendő állatorvosnét – de: nem és nem...!

„Impotens lettem!?” – nyilalt belé a kétségbeesés harmadik éjszaka, meddő próbálkozása után, mialatt anyja egy szobával arrább épp azt magyarázta az apjának – ki tudja, hányadszor! –, miért nem kell adni irigyeik véleményére. Aztán jött az ágycsikorgás, leplezetlenül szálltak a sóhajok, kéjes jajok, és Péter szeretett volna világgá bujdoskolni szegyenében.

*

Harmadik napját töltötte Valló Péter az odesszai vasútállomáson, és még négy napnak, gyötrelmes hosszú éjszakáknak nézett elébe. Mikor eljött tyotya Kátya szállásáról, volt alkalmja éjszakázni a szélesen terpeszkedő, homlokzatmagasban a Szovjetunió címerével hivalkodó épületben. Aznap is esett az eső, és ugyanúgy a P963-as kulccsal zárta a csomagmegőrző fiókot – amelyben biztonságba helyezte sokzsebes, vállszíjas táskáját a pénzzel –, mint tette tegnapelőtt. Csakhogy akkor 390 rubelje volt még: okkal ismételtette a születési évét rögzítő számsort, dédelgette magában a titkok titkát, mialatt bejárta – földszinten, emeleten – a várótermeket; órákig csámborgott az utasokkal zsúfolt pénztárcsarnokban, a peronokon. Márkás farmerjét mutogatta, csehszlovák gyártmányú félcipőjét, de a cipzáros bőrujjasa se volt szégyelleni való ruhadarab. Törődött is Péter az előtte álló éjszakával; a felmosóvödörrel, súrolóféval a kézben föl-le masírozó takarítónőkkel; az állomás területén párosával körbejáró milicistákkal! Észre sem vette őket. Ráunva a kevélykedésre, a várótermekben felállított gyorsbüfék kínálatával volt elfoglalva. Amint jó étvággal bekebelezte a földszinti terem talponállójában a fél grillcsirkét, rohant az emeletre, ahol frissen sült fasírtot és csapolt sört lehetett kapni – meg még mit is?...

A sült fasírt illata változatlanul betöltötte az emeleti fapados várótermet, de Valló Péter legfeljebb a nyálát nyelhetette, irigykedhetett a büfépultnál sorban

állók láttán. Bárhogy osztott, szorzott, megmaradt pénzéből nem telt vegyes salátával körített fasírtos vacsorára. Teát ivott, hozzá kiflit evett: reggelire, ebédre, vacsorára – mint tegnap és tegnapelőtt. A teában aligság volt cukor, a száraz kifli köszörülte a torkát, s egyáltalán: minden összeesküdött ellene.

Attól a pillanattól fogva, ahogy kilépett a csomagmegőrző szekrények kettős sorfala közül, a kulcs számsorának kilencese arra emlékeztette: valójában csak 9 rubelja van, amiből egy rubelt félre kell tennie a hazaútra, a vonaton ugyanis illik a kalauznál ágyneműt bérelni. A hatos is jelezte, hogy nem hatot jelent mostantól, hanem hatvanat, négyszer 15 kopejkát, mert másnaponta ki kell nyitnia és újra bezárnia a csomagmegőrzőt, különben elutazása napján 5 rubelt kellene leszurkolni a teremőr markába késedelmi büntetés címén, ha hozzá akar jutni a csomagjához. Egyedül a hármas szám nem tűnt vigasztalannak: három a magyar igazság; három kívánság, meg hasonlók jutottak eszébe róla. Nem tudta – honnan tudhatta volna –, hogy három, kényszerűségből átvirrasztott éjszaka után: tótággast áll az idő.

Az emberben óhatatlanul elúrhodik az érzés, hogy mindaz, ami történik, vagy a következő percben történni fog, egyszer már megtörtént vele.

Negyedik nap, úgy hajnali öt óra tájt Valló Péter az emeleti váróterem mennyezetén terjeszkedő vízgöngyös foltra nézett. „Beázás” – nyugtázta magában, de a viaszszárgára színeződött plafonszeglet látványától nem tudott elszakadni. Határozottan az volt az érzése, hogy már látta, ült a nedvesség kirajzolta háromárbcos vitorlás sziluettje alatt. Igen ám, de hol és mikor? Az odesszai gyorsvonatra várva a leMBERGI pályaudvaron volt ideje, okával megbámulhatta a várótermi mennyezetek, a magasan körbefutó falak cirádás stukkóit, meg a hatalmas érkezési-indulási csarnok vasszerkezetét. De akkor sem a falakon éktelenkedő bakarasznyi pacnik, szétmázolt koszfoltok, sem a csarnok tartóoszlopainak rozsdafoltjai nem emlékeztették tengeren síkló vitorlásra.

„Az este még nem volt ott” – értetlenkedett fennhangon; kapaszkodott vasmarokkal a fapad támlájába. Hiába. Oly mérvű rémület fogta el, készítette felállásra, úzte a legközelebb eső ablakhoz, amelyet még nem tapasztalt. Az alászálló ködbe burkolózó vágánysor látványa csak fokozta nyugtalanságát. Elfutni szeretett volna, kiszabadulni az emberi közönnyel csordultig telt félhomályos hodályból, amilyennek látta, látni engedte felfokozott idegállapota a várótermet. Pedig keményen hozzászorította homlokát a rideg-hideg ablaküveghez; dühödtt ellenszenve mégsem csillapult. Pokolba kívánta a padokon, bőröndjeiken gubbasztó, hortyogó, szörtyögő társaságot. „Társai a... Hogy annak, nem nekem!” – sziszegte, majd óvatosan a terem bejárati falára sandított. Helytálló volt a megérzése: a jövő nyári moszkvai olimpiát hirdető Misa-mackós plakátot valóban leszakította valaki.

Fél órával korábban még igyekezett volna elhagyni a várótermet, mielőtt a járőröző milicisták felfedezik az esetet. Igen ám, félórája a feltoluló szavak még kérdésekké, rájuk adandó válaszokká rendeződtek a fejében: cselekvésre bírhatták pillanatok alatt. De ez egyszer hiábavalóvá vált minden igyekezetük. Péter csak állt, megbűvölték a falragasz helyükön maradt, huzatlibegtette csücskei. Hazáig röpítették a képzeletét. Majd három hét múltán látta maga előtt újra az öreg, terebélyes eperfájukat, tekerős kútjukat, s a deszkavégekből maga barkácsolta helyre kis kutyaólat, a Ducskó-lakot...

Fél napig ásott, dolgozott Végh Endre kertjében, hogy kiválaszthassa az alomból a neki tetsző kiskutyát. Persze hogy nem a legbumfordibb, legmohóbb és legéletrevalóbb kölykön akadt meg a szeme; árvať akart, árvaťbat a lehulló levélnél. Egy számkivetettet, lesajnáltat, aki még nálánál is szánnivalóbb. Hiába győzködte Végh Endre: vegye, vigye a fehér szőrű, foxi kinézetű kiskutyák egyikét, Péter az egy vörös szőrűt, bal szemére csipázót vitte haza az öleben. Kuttyájának a fásszín egyik sarkában bélelt vackot, oda járt ki hozzá búsulni. Hol azon, hogy Juci kitiltotta a házából, hol meg azon, hogy Jancsi bácsi nem állt vele szóba, vagy csak úgy, a bánat kedvéért.

Taxit fogadott (telt rá a Jucitól kölcsönkapott 50 rubelből), azon költöztette haza a családját id.Valló Péter a városból, s nagyon úgy tünt, hogy végérvényesen. Nőtt rendesen a szénhalom a fásszínben, volt éjszaka, hogy egy-egy nagytáska szénnel háromszor hazabiciklizett a téglagyárból. Az amúgy is erélyes természetű Valló Boris még kapitányosabb lett, mert túl azon, hogy a konzervgyár technológusa felkarolta, dolgozá tette a cukor adagolását a hatalmas, gyümölcst és szirupot főző üstökbe; nagy ügyesen, majd minden műszakban le tudott csippenteni a zsák cukrokból négy-öt kilót a maga hasznára. Igaz, juttatott a cukorból Kati mamának, Ágnes nénének is, de a zömét, az alig titkolt fölösleget csonkos Béla árulta (percentért persze), azzal a mesével – volt, aki elhitte, volt, aki nem –, hogy a fogyasztási szövetkezet a leadott mézért cukorral fizetett. Pénzt csinált Vallóné a Jucival közös, feketeborssal és tehénvajjal folytatott seftből, pénzt a konzervgyárból kilopott cukorból, de a pénzkeresés igazi ízére akkor érzett rá, mikor id. Valló havi fizetését téglában vették ki, s a feketén tovább adott téгла ezer darabonként 40 rubel tiszta nyereséget hozott. Hatszor negyven – könnyű utánaszámolni, mit érzett Valló Boris akkor este, mikor a konyhaasztalnál ülve, urával többször újraszámolták a remény feletti hasznot.

Röviden: igaz sem volt, meg sem történt: rég túltette magát mindenki id. Valló Péter háromnapos, kis híján végzetessé vált ivászatán, túl Vallóné elhíresült konokságán. (Háromszor utazott érte a városba id. Valló; udvarolta körbe, míg hazajött.) Egyedül Péter lelkét háborgatták az emlékek, neki hiányoztak a keresztapjánál megálmodott álmok. Holott megtarthatta, magára költötte az utolsó kopejkáig a terményraktárban megkeresett fizetését, mind

a 390 rubelt! Sőt, a tanévnyitóra, a raktárból hazatáskázott terményért cserébe, anyja egy divatos szabású, szürke öltözet ruhával lepté meg. Kézelőgombos bőrujjas, trapéz nadrág, magasított sarkú félcipő; kazettás magnetofon... Ajaj! Ágnes nénének a tíz ujja kevés volt, mikor elkezdte felsorolni, elpanaszolni a szekérbakon ülő Jancsi bácsinak, mi minden marhaságra prédálta el Boris fia a teméntelenül sok pénzt.

– Bezzeg, mi tudtunk örülni egy karika cérnának is – fogta halkabbra a szót Ágnes néne –, ezek meg!... Nem tudsz róla, nem jársz náluk mostanság; a jányom aligság tudja szavát venni a nagyobbik fiának. Tisztára süketnéma!

Az öreg sajnálkozás helyett nagyot csettintett nyelvével, indulásra serkentette a lovait. Elhaladtában szólta oda Ágnes nénéhez:

– A kutya is jómódjában vész meg.

Való igaz, Valló Péter sokáig nem tudott mihez kezdeni a benne ásitózó űrrel; semmibe táguló hiányérzetével. Szavai azonmód súlytalanná váltak, amint kimondta őket, s foghatott bármibe, dolgai így is, amúgy is kajlára sikeredtek. Még menőnek vélt cuccai sem úgy álltak rajta, ahogy azt elképzelte, mikor leszámolta érték a súlyos pénzeket az üzletek pultjaira. Egyedül a tanulás ment könnyen és jól. Fizikából, földrajzból és történelemből osztályelső lett, de nem volt elégedett. Miért lett volna? Elég volt feltekintenie a csillagos égre: a bolygók, az üstökösök, a sok milliárdnyi Napot magába foglaló galaxisok világára; vagy elmélázni a történelemlétkönyve évszámokkal körülbástyázott leírásai fölött, hogy hiányozzék a mélység, mély legyen a hiány; véges a végtelen, végtelen a véges... Ne tudja, hányadán is áll; Katicával legfőképpen.

Nagyon hiányzott Péternek egy kutya; hogy legyen gazdája a kis vörös szőrű korcsnak. Az első napokban bújt szegény állat mindenhová: farakás alá, szénhalom mögé, volt, hogy a tyúkól alsó fiókjából kellett előcsalogatni. Sokáig enni sem tudott rendszeren. Hol a mellső tappancsait áztatta az ételben, hol addig bugyborékkolt benne, míg magára nem borította a tálat. Egyvalamihez értett igazán, de ahhoz nagyon: szünet nélkül képes volt végigsírni a nem éppen rövid szeptemberi éjszakákat. Már ha Valló Péter engedte, nem csempészte idejében az ágyába, hogy megóvja id. Valló rosszállásától, hirtelen haragjától. Érdekes mód, anyja örült a jövevénynek, Janika meg... Ajnározta, csókolgatta, de ezt meg Péter nem nézte jó szemmel.

„Nem akarom – mondta mindannyiszor, mikor látta, hogy öccse az ölében hurcolásztá: ki az utcára, be a házba –, hogy egy elkapatott, szarevő kutya legyen belőle!”

Blöki, Bodri, Bumfordi... Eltelt az egyik hónap, el a másik, és még nem volt neve az állatnak. „Csöpi, Csutak...” – sorolta Valló Péter az általa ismert neveket, de kutyája egyikre sem fülelt. Mikor nem a mancsát nyalta, akkor

vakaródzott, nyújtózkodott, lobogtatta mind hosszabb szőrét – az istennek sem akarta, hogy a Brutus vagy a Hektor névvel vértesse fel a gazdája. „Süket lenne?” – töprengett Péter; a másik eshetőségnek a gondolatától is borzongott. Pedig, ha egy kutya a hívó szóra elszalad, a vacokra parancsoló felszólítás hallatán gazdája lábára akaszodik, annak csak egy magyarázata lehet – butus, bamba szegény.

Nagyon tudott fájni a titkolt felismerés Valló Péternek. Lépten-nyomon hallani vélte Jancsi bácsi epés megjegyzését: „Amilyen a kutya, olyan a gazdája.” De hogy elég oka legyen a szégyenkezésre, arról a kutyája akként gondoskodott, hogy termetre, kiállásra, fenemód kezdett hasonlítani Jucidikón heverésző ebéhez.

– Sok lenne, ha a szájából köpte volna ki.

Péter jól hallotta szomszédasszonya kerítésen túlról jövő megállapítását, mégis csak kisvártatva állt fel guggoltából, hagyta magára kutyáját a vasárnapi ebéd maradékával. Meglepődött volna? Nem. A büntetés jogossága ellen – Juci kitessékelt a házból, és az elhangzott mondatig bezárólag fél éven keresztül nem állt vele szóba – soha nem ágált. Gondolatban sem. A mértékét találta túlzónak, meg azt, hogy Juci folyton felemlegette – id. Vallónak, Vallónénak – az áruház előtti... afférjukat.

– Azt beszélük, megkukultál. Mi igaz belőle?

A sors olykor kedvét leli abban, hogy ismétlje önmagát. De ilyenkor az sem lehetetlen, hogy – egy vetítés alatt álló filmhez hasonlóan – a használt kópia celluloidja elszakad. A vászon sötétbe borul, a közönség azonnal fújol, a füttyülni tudók füttyülni kezdenek, de nincs egy ember közöttük, aki – még ha látta is filmet – tovább tudná pergetni, ragozni magában a szálaszakadt képzuhatagot.

Péter sem tudta, mit illik mondani, tenni, ha békülésre kerül sor közte és Juci közt. Tanácstalanul állt, csak állt a lombjahullajtott eperfa mellett, aztán hirtelen megfordult, de amikor meglátta drótkerítésbe kapaszkodó szomszédasszonyát, előkészített válasza a döbbenet hangján szakadt ki belőle:

– Semmi...!

Egyedül a drótot görcsösen markoló, dohányzástól megsárgult ujjak emlékeztették a régi Jucira; az érdes hangú, férfinadrágban járó Bakos Jucira. Tudta ugyan, hogy az asszony három hét óta ágyban fekvő beteg, s hogy háromnaponként jön hozzá az orvos, de hát... Az a fehér hálóinges, csontsovány, beesett arcú... valaki... odaát, a mélyen ülő, fénytelen szemével... Nem, az nem lehet ő!

– Mit bámulsz? Bálba akarsz vinni?

– Nem, de... – bambult el Péter egy pillanatra. Aztán, nem értve, mi végre, ömleni kezdett belőle a szó:

– A kutyám olyan hülye, hogy nem igaz! Ha azt mondom: gyere ide – elszalad. Mit tudjak vele csinálni?! Végh Endre azt mondja, kössem meg, tartsam egy ideig láncon, ott majd megjön az esze. Egy szárnak lehet, de ennek a... hogyishívjáknak – sohanapján!

– Még nincs neve?

Valló Pétert meglepte, hogy mi van ezen csodálkozni való. Kézlegyintéssel akarta elintézni, letudni a sajnálkozást, de a belé villanó gondolat – olyan bamba, mint egy ducskó – utolsó szava mégis, vagy épp emiatt, kibuggyant belőle:

– Ducskó.

– Találó név, ugyebár – mondta Juci, s ahogy csak gyenge, beteg tüdejéből telt, hangosan odaszólt a kutyának: – Ducskó!

A kutya abbahagyta az evést, fülét hegyezve felemelte a fejét, s ugrásra kész várakozással hol Péterre, hol Jucira sandított. Mikor az asszony megismételte a szót, farkcsóválva odarohant hozzá, és csak aztán pajkoskodott, ugrálta körbe a gazdáját nagy boldogan, miután begyűjtötte Jucitól a dicséretet:

– Okos kutya!

... „Okos kutya?” – kérdezte Valló Péter önmagától, s az előtte álló milicisták kérdőn néztek egymásra. Nem az érthetetlen szavak, a vértelen, beesett arc, a kialvatlanságtól felduzmadt szemek látványa váltotta ki belőlük az értetlenséget, hisz láttak már elég nyútt szempárt, magában hablatyoló embert az állományon. A látóvá lett vak, a hallóvá vált süket sem volt számukra újság, de olyat, hogy a harmadik felszólítás után se hederítsen rájuk valaki!... Ahhoz totál részegnek kell lenni, vagy hadonászó, kurjongató tébolyultnak, de ez a fiú se nem ez, se nem az. Akkor?... Percekig lapoztak oda-vissza a végül kézhezkapott igazolványban. Semmi. A december 31-ére szóló vonatjegyet is rendben találták. Péter mégsem ennek köszönhetné, hogy nem kísérték le az őrszobára, ahol óhatatlanul hiábavaló magyarázkodásba gabalyodott volna. Mert bizonygathatta volna napestig – kevéske orosz nyelvtudását kézzel-lábbal segítve –, ki értette volna meg, hitte volna el neki, hogy esze ágában sem volt törvényt sérteni, pimaszkodni a milicistákkal? A leszakított Misa-mackós plakát csücskei láttán bárki gondolhat a szomszédasszonyára, az nem mentség a... rendbontásra. Az sem, hogy Juci is letépte az ágyával szemközti falról a pálmafákat, az ultramarin színű tengert, a háromárbocos vitorlást ábrázoló színes posztert, s a kép falon maradt, rajzszőggel odaerősített sarkai képzelettársításokra készíthetik az embert.

Valló Péter akkor értette meg, valójában miért adták vissza igazolványát, vonatjegyet a milicisták, mikor meglátta az elhaladó egyenruhások mögött sertepertelő kopasz fejű, zömök kis emberkét. Nem érzett iránta hálát, pedig láthatta – egy aprócska fejmozdulatba került –, hogy a padsor végén szanaszét

heverő bőrdöngőkön szorongó, egy órája még víg társaság egyik férfi tagját magukkal hurcolják a milicisták. „Mi lesz vele – kérdezte magától döbben-ten –, ha már itt, az emberek szeme láttára bántalmazták?” S képzeletében már záporoztak apjára, id. Vallóra az ütlegek; őt látta vonaglani a verőszoba vérpirosra festett padlóján. „Rohadtak, megvertétek az apámat!” – szakadt ki belőle nagy garral, visszavonhatatlanul. Még szerencse, hogy senki sem értett magyarul! (Bár, ki tudja!) Csupán a terem bejáratában álló, önelégülten feszítő emberke kopasz fején villant meg fenyegetően a plafonmagasból ráeső villanyfény. „Spicli – háborgott tovább a veszt jósól fénycikkanás láttán, de már magában –, egy nyavalyás kis besúgó!”

Nem sikerült türtöztetnie a dühét. Minél tovább ismételtette, annál értelmetlenebbé vált az öncsújtásra kiötölt mondat: „Három rövidke nap, és vége. Három rövidke nap, és vége. Három rövidke nap...”

Minek lesz vége?

„Ezek a... patkányok öt, tíz, száz év múlva is itt fognak terpeszkedni” – engedte szabadjára gyűlöletét Valló Péter, s nem volt megállás.

Ahogy a visszatekert filmkockákon fokozatosan elmosódnak a részletek, válnak mind nevetségesebbé a szereplők célja-nincs hátramarsai, éppúgy készítenek az indulattal visszapergetett események egy torz, megmosolyogni való feltevésre.

Hol volt már tyotya Kátya, a vénasszony gyermekét kapzsiságának emléke! Péter lehetetlen dühe a kopasz kis gnómot tette bűnbakká, hibáztatta a kudarcáért; nem lehetett belőle tengerész, hogy mehet haza... szegyenszemre...

„Mindvégig a nyomomban járt, szemmel tartott” – sűrítette egy mondatba bősz vádiratát, s kimerült idegei a végletekig megfeszültek. Elég volt rápillantania az ajtóban strázsáló emberkére, hogy ott lássa a trolibuszon, a szállodában, a munkaügyi osztály folyosóján – mindenütt, ahol csak megfordult. „Keresztbe tett nekem a rohadék!” – csikorgatta a fogát Valló Péter, holott tudta, egy héttel Odesszába érkezése után tudomására hozta a munkaügyi osztály szóke hajú, tengerzöld szemű, szép mosolyú előadónője, hogy a városban nem kaphat munkát. Egy: iskolaköteles; kettő: nincs bejelentett lakhelye a városban; három: szakirányú végzettség vagy a haditengerészetnél letöltött sorkatonai szolgálat a feltétele annak, hogy valaki a kereskedelmi flottánál munkát kapjon. És: négy, öt, hat, hét... Péter nem tudott számot adni arról, mi okból legénykedett továbbra is estéről estére a szálloda éttermében, ődöngött nappal a belvárosban; szórta két marékkal a pénzt.

Csoda, ha végül keményen összecsaptak fölötte a hullámok; nem tudott úrrá lenni indulatain; kevés hiányzott ahhoz, hogy a tömzsi emberkére rontson; falhoz szorítsa; a képébe másszon; addig rugdossa a kőpadlóra eső, orrból-szájból vérző szerencsétlent, míg nem mozdul?

A legjobbkor, az utolsó előtti pillanatban harsant fel a szignál, s egy érdes női hang a hangszórókon át tudtára adta az utazóközönségnek: gyorsvonal indul... Hogy melyik vágányról és hová, azt nem lehetett érteni, nagy zsvajjal váltottak színt az eleddig csöndben várakozók; egyszerre tódultak a terem ajtaja felé. Tolongtak, fennhangon sürgették egymást, a vérmesebbek magasba emelt táskákkal, bőrröndökkel, káromkodva igyekeztek a többiek elé kerülni. Egyedül Péter állt dermedten, várta meg a vonathoz sietők után beálló, teremkongató csöndet. Kijózanítólag hatott rá. Bosszúvágya ellillant. Kicsinek és árvának érezte magát; fáradtabbnak, mint az emeleti büfé pulton könyöklő, bágyadt tekintetű eladónője. Valaki azonban nem és nem engedte, hogy az üresen ástozó fapadok egyikén végignyúlva szunyókáljon pár perccskét. S az a valaki újra megszólalt a magasban felfüggesztett hangszórókon át, s érdes hangja betöltötte a pályaudvart.

Valló Pétert cserbenhagyta maradék ereje. Nekidőlt a falnak, s kevésen múlt, hogy nem rogyott le a sűrű kőpadlóra. „...Indul(j)!” – rivallt rá az ismerős-ismeretlen női hang. Péter elindult, s ha kínkesereven, ha rogyadozó lábakkal is, de átvánszorgott a termen, lelépdelt a széles lépcsőn. „Tessék vigyázni!” – intette óvatosságra a hang, amint a pénztárcsarnokba ért. „Mire?” – fogalmazódott meg benne a kérdés, de nem találta – hiába forgott körbe-körbe – a csarnokban elhelyezett hangszórót. Szeme a tömzsi, kopasz kis emberke fürkésző tekintetével találkozott. Szeretett volna, de nem tudott haragudni rá. Sőt! A két milicistának még oda is köszönt, mikor behúzott nyakkal elsasszézott mellettük.

Odessza a köd mögé bújt előle. Bárhogy igyekezett keresztülhatolni a tér gomolygó fehérségén, a mögötte terpeszkedő állomásépülettől nem tudott elszakadni. Gondolatban ott járt-kelt a várótermekben, a pénztárcsarnokban, s hallani vélte néhai szomszédasszonya hangját.

„Juci meghalt, pont egy éve, karácsony másnapján” – győzködte magát, kapaszkodott az útjába eső lámpaoszlopba. S a rideg-hideg lámpavas csodát művelt! Alighogy hozzászorította a homlokát, olyan, de olyan jóleső melegség járta át, amelyet még nem érzett. Elmúlt a fáradtsága, el az éhsége, s az állomásépület sem tűnt már félelmetesnek. Egy volt a sok ezerből, ahol várakoznak, ahonnan útra indulnak, ahová megérkeznek emberek milliói – mit milliói: milliárdjai! – nap mint nap...